

Міністерство освіти і науки України
Сумський національний аграрний університет
Юридичний факультет
Кафедра державно-правових
дисциплін та українознавства

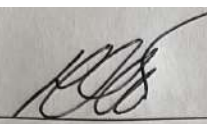
Факультет економіки і
менеджменту
Кафедра менеджменту
імені професора Л.І. Михайлової

Робоча програма (силабус) освітнього компонента
Громадянська освіта (обов'язковий ОК)
(обов'язковий / вибірковий)

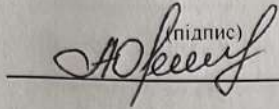
Реалізується в межах освітньої програми Інформаційні системи та технології

за спеціальністю 126 – Інформаційні системи та технології
на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти

Розробники:

Котвяковський Ю.О., к.ю.н., доцент, доцент кафедри
державно-правових дисциплін та українознавства
(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

Орехова А.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри
менеджменту імені професора Л.І. Михайлової
(прізвище, ініціали) (вчений ступінь та звання, посада)

(підпис)

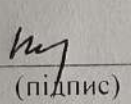
(прізвище, ініціали)

(вчений ступінь та звання, посада)

Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедр: державно-правових дисциплін та українознавства	протокол від <u>15.06.2022</u> .№ <u>12</u>
	Завідувач кафедри С.О. Шестакова (прізвище, ініціали)
Розглянуто, схвалено та затверджено на засіданні кафедри: менеджменту імені професора Л.І. Михайлової (назва кафедри)	протокол від _____ .№ _____
	Завідувач кафедри А.І. Орехова (прізвище, ініціали)

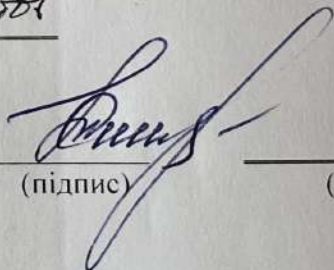
Погоджено:

Гарант освітньої програми

(підпис)

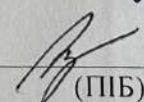
А. Масбатол
(ПІБ)

Декан факультету, де реалізується освітня програма

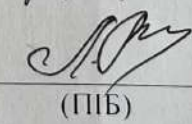

(підпис)

(ПІБ)

Рецензія на робочу програму (додається) надана:

(ПІБ)

О.Б. В'юшніков

(ПІБ)

Методист відділу якості освіти, ліцензування та акредитації

Г. Бар
(підпис)

(Г. Баранчик)
(ПІБ)

Зареєстровано в електронній базі: дата: 06.07 2022 р.

Інформація про перегляд робочої програми (силабусу):

Навчальний рік, в якому вносяться зміни	Номер додатку до робочої програми з описом змін	Зміни розглянуто і схвалено		
		Дата та номер протоколу засідання кафедри	Завідувач кафедри	Гарант освітньої програми

Шановні здобувачі вищої освіти!

Подолання глобальних викликів, які постають сьогодні перед суспільством (досягнення Цілей сталого розвитку, пандемія COVID-19) потребують колективних свідомих дій. Вивчаючи освітній компонент «Громадянська освіта», ви будете брати участь у створенні свого навчального середовища, вчитися ефективно діяти та відчувати власну приналежність до громади, розуміти європейські цінності, планувати проєкти соціальної дії. Ви здобудете досвід спільної роботи та взаємного оцінювання – ваша участь у розподілі балів, які отримала група, безпосередньо вплине на вашу оцінку.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ОСВІТНІЙ КОМПОНЕНТ

1.	Назва ОК	Громадянська освіта			
2.	Факультет/кафедра	Юридичний факультет, кафедра державно-правових дисциплін та українознавства, Факультет економіки і менеджменту, кафедра менеджменту імені професора Л.І. Михайлової			
3.	Статус ОК	Обов'язковий			
4.	Програма/Спеціальність (програми), складовою яких є ОК для	ОП «Інформаційні системи та технології», 126 Інформаційні системи та технології			
5.	ОК може бути запропонований для (заповнюється для вибіркового ОК)	–			
6.	Рівень НРК	6 рівень НРК			
7.	Семестр та тривалість вивчення	2 семестр, 15 тижнів			
8.	Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів ЄКТС			
9.	Загальний обсяг годин та їх розподіл	Контактна робота(заняття)			Самостійна робота
		Лекційні	Практичні /семінарські	Лабораторні	
		Блок 1	14	16	-
Блок 2	16	14	-	45	
10.	Мова навчання	Українська			
11.	Викладач/Координатор освітнього компонента	Котвяковський Ю.О., к.ю.н., доцент Орехова А.І., д.е.н., професор			
11.1	Контактна інформація	Котвяковський Ю.О., yurkot@ukr.net , ауд. 132г. Консультаційні години щовівторка з 12:00 до 14:00. Орехова А.І., alva88@ukr.net , ауд. 302е. Консультаційні години щовівторка з 12:00 до 14:00.			
12.	Загальний опис освітнього компонента	<p>В основу освітнього компоненту покладено завдання та принципи, визначені Концепцією розвитку громадянської освіти (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/710-2018-%D1%80#Text), та підходи, що передбачають поєднання теоретичного навчання та тренінгу.</p> <p>Дисципліна являє собою інтегрований курс, що поєднує:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Блок 1 (викладач Котвяковський Ю.О.), що спрямований на системну підготовку здобувачів вищої освіти до суспільного життя в умовах демократії, глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, шляхом 			

		<p>розвитку громадянських чеснот (норм, установок, цінностей та якостей, притаманні громадянину демократичного суспільства), громадянських знань та умінь, на основі яких формується досвід участі у соціально-політичному житті – 1 модуль.</p> <ul style="list-style-type: none"> Блок 2 (викладач Орехова А.І.), що спрямований на формування у здобувачів вищої освіти громадянських, лідерських компетентностей, здатності до діалогу, уміння спільно формувати проекти соціальної дії (побудований на основі програми «Активні громадяни» Британської Ради) – 2 модуль. <p>Освітній компонент дозволяє розвинути відповідальність за власне навчання, а також такі соціальні навички (softskills) як: уміння працювати в команді, управляти проектами, навички презентації та ведення дискусії, креативність.</p>
13.	Мета освітнього компонента	Метою освітнього компоненту є розвиток у здобувачів вищої освіти громадянських компетентностей, що дасть їм змогу краще розуміти та реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
14.	Передумови вивчення ОК, зв'язок з іншими освітніми компонентами ОП	Компетентності, розвинені на вивченні освітнього компоненту, необхідні для вивчення багатьох освітніх компонентів професійної підготовки, в тому числі виробничої практики та підготовки кваліфікаційної роботи.
15.	Політика академічної доброчесності	У разі, якщо здобувач вищої освіти здає роботу іншого здобувача вищої освіти як свою власну, така робота анулюється і виконується повторно. У разі списування – повторне складання відповідного завдання.
16.	Посилання на Moodle	<p>Блок 1 1 https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4121</p> <p>Блок 2 2 https://cdn.snau.edu.ua/moodle/course/view.php?id=4230</p>

2. РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ПРОГРАМНИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ НАВЧАННЯ

<p style="text-align: center;">Результати навчання за ОК:</p> <p>Після вивчення освітнього компонента студент очікувано буде здатен...»</p>	<p style="text-align: center;">Програмні результати навчання, на досягнення яких спрямований ОК</p>	<p style="text-align: center;">Як оцінюється ДРН</p>
<p>ДРН1. Знати права і свободи людини та громадянина, міжнародні та національні стандарти у сфері захисту прав людини, володіти механізмами їх реалізації; аналізувати соціальну структуру суспільства та прояви суспільної багатоманітності, вміти протистояти різним формам дискримінації, виявляти толерантність.</p>	X	<p>Доповідь, обговорення, опитування, робота в групах, дискусія.</p>
<p>ДРН2. Знати устрій демократичної держави; форми політичної участі громадян в житті держави; особливості функціонування громадянського суспільства та його взаємозв'язок із державою; брати активну участь у суспільно-політичному житті громадянського суспільства та держави.</p>	X	<p>Підготовка доповіді з мультимедійною презентацією. Модульний та атестаційний контроль.</p>
<p>ДРН3. Знати особливості розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Засвоєння світового досвіду демократичного громадянства та його застосування в суспільно-політичному житті.</p>	X	<p>Проведення вікторини</p>
<p>ДРН 4. Ідентифікувати щонайменше 2 проблеми, що стосуються сфери майбутньої професійної діяльності, які потребують вирішення у контексті Цілей сталого розвитку.</p>	X	<p>Есе, тест множинного вибору</p>
<p>ДРН 5 планувати та презентувати проекти соціальної дії як</p>	X	<p>Командна презентація та</p>

самостійно, так і як член команди, усвідомлюючи свій внесок та відповідальність за результат.		захист проєкта соціальної дії
ДРН 6. Розуміти діалог як процес трансформації і вирішення конфліктів, надавати зворотній зв'язок	X	Захист проєкта соціальної дії, тест множинного вибору
ДРН 7. Формувати справедливі процедури участі та колективного прийняття рішень, співпрацювати між собою, оцінювати власний внесок та внесок кожного члена групи у досягнення результату.	X	Груповий проєкт соціальної дії Презентація проєкту + взаємне оцінювання + самооцінювання

3. ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА (ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ)

Тема. Перелік питань, що будуть розглянуті в межах теми	Розподіл в межах загального бюджету часу			Рекомендована література	
	Аудиторна робота		Самостійна робота		
	Лк	П.з / семін. з	Лаб. з.		
БЛОК 1					
Тема 1.1. Права і свободи людини Основоположні права і свободи людини. Класифікація прав людини. Національні механізми захисту прав людини. Міжнародні та європейські стандарти захисту прав людини.	2	2	-	6	3, 4, 17, 18, 19
Тема 1.2. Суспільна багатоманітність Суспільство та його структура. Соціалізація людини та суспільні цінності. Гендерна, етнічна, конфесійна різноманітність. Дискримінація: форми та прояви.	2	2	-	6	3, 4, 10, 15
Тема 1.3. Демократична держава Ознаки і функції держави. Устрій демократичної держави. Відповідальність держави за дотримання прав і свобод людини і громадянина. Позитивні і негативні зобов'язання держави. Демократія (виникнення, зміст, форми). Правова держава та її основні принципи. Державний устрій України.	2	4	-	6	1, 3, 4, 5, 30
Тема 1.4. Політична участь громадян в житті держави Політична участь, її види та форми. Вибори як форма народовладдя. Типи виборчих систем. Виборча система України. Політичні партії та їх роль у демократичній державі.	2	2	-	7	1, 4, 27, 30
Тема 1.5. Громадянське суспільство Громадянське суспільство та його функції. Роль громадян у становленні й функціонуванні громадянського суспільства. Громадські рухи та	2	4	-	3	1, 4, 30, 14, 17

організації. Громадянське суспільство та правова держава. Становлення громадянського суспільства в Україні.					
Тема 1.6. Міжнародні відносини Міжнародні відносини: поняття, суб'єкти, рівні, форми і принципи. Сучасні тенденції розвитку міжнародних відносин. Глобалізація як провідна тенденція у розвитку міжнародних відносин. Глобальні проблеми людства. Україна у міжнародних відносинах.	2	2	-	7	4, 11, 30
Тема 1.7. Україна в інтеграційних процесах Формування зовнішньополітичного курсу незалежної України. Участь України в діяльності міжнародних організацій. Європейська інтеграція України. Перспективи вступу України в НАТО.	2	2	-	7	4, 16,30
Всього	14	16	-	45	
БЛОК 2					
Тема 2.1 Цілі сталого розвитку: глобальні виклики та завдання. Міждисциплінарні концепції та теорії, що лежать в основі сталого розвитку. Походження, розвиток та ідея глобальних Цілей сталого розвитку (ЦСР), основні «опори» та взаємозв'язки між цілями. ЦСР та суспільство: забезпечення стійкості та первинних потреб у суспільстві. Реалізація ЦСР в Україні.	4	4	-	10	2; 22; 23
Тема 2.2. Основи менеджменту проєктів соціальної дії Поняття проєкту та проєкту соціальної дії. 4 кроки планування. Основи аналізу зацікавлених сторін. Виявлення та аналіз проблем. Логічна модель (рамка). Постановка цілей і завдань проєкту. Визначення заходів. Складання бюджету проєкту. Моніторинг та оцінка проєкту. Основи аналізу ризиків.	6	6	-	16	7; 31
Тема 2.3 Ідентичність та культура	2	2	-	8	25; 26; 28

<p>Поняття ідентичності, способи формування і вираження ідентичностей і культур, їх змін і зв'язків між ними. Важливість поваги до ідентичності. Способи вираження ідентичності. Типи зв'язків між культурами. Повага до інших поглядів.</p>					
<p>Тема 2.4 Міжкультурний діалог Розуміння діалогу, як і в яких ситуаціях він застосовується. Мета та принципи діалогу. Як підтримувати діалог та обмінюватися досвідом в процесі діалогу. Навички і методики ведення діалогу: слухання, формулювання запитань, діалог у сфері громадського розвитку, діалог у нестабільних громадах. Діалог як засіб навчання й обміну досвідом.</p>	4	2		11	24; 25; 28; 29
Всього	16	14	-	45	

4. МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ТА НАВЧАННЯ

ДРН	Методи викладання (робота, що буде проведена викладачем <u>під час аудиторних занять</u> , консультацій)	К-сть годин	Методи навчання (які види навчальної діяльності має виконати <u>студент самостійно</u>)	К-сть годин
БЛОК 1				
ДРН1. Знати права і свободи людини та громадянина, міжнародні та національні стандарти у сфері захисту прав людини, володіти механізмами їх реалізації; аналізувати соціальну структуру суспільства та прояви суспільної багатоманітності, вміти протистояти різним формам дискримінації, виявляти толерантність.	Проведення лекційних занять з мультимедійними презентаціями до кожної з тем Модерування дискусії за результатами доповідей Проведення опитування	8	Підготовка матеріалів для доповіді, обговорення, дискусії; Підготовка до опитування.	12
ДРН2. Знати устрій демократичної держави; форми політичної участі громадян в житті держави; особливості функціонування громадянського суспільства та його взаємозв'язок із державою; брати активну участь у суспільно-політичному житті громадянського суспільства та держави.	Модерування дискусії за результатами доповідей Проведення опитування Консультації Перевірка мультимедійних презентацій	14	Підготовка матеріалів для доповіді з мультимедійною презентацією. Підготовка до тестування (тест множинного вибору)	19
ДРН3. Знати особливості розвитку відносин між Україною та Європейським Союзом у контексті глобалізаційних та євроінтеграційних процесів. Засвоєння світового досвіду демократичного громадянства та його застосування в суспільно-політичному житті.	Проведення вікторини	8	Підготовка вікторини	14
БЛОК 2				
ДРН 4. Ідентифікувати щонайменше 2 проблеми, що стосуються сфери	Мультимедійна лекція Дискусія	8	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу)	14

майбутньої професійної діяльності, які потребують вирішення у контексті Цілей сталого розвитку.	Симуляція Метод кейсів (casestudy)		Бібліотечне дослідження проблеми	
ДРН 5. Планувати та презентувати проекти соціальної дії як самостійно, так і як член команди, усвідомлюючи свій внесок та відповідальність за результат.	Мультимедійна лекція Метод кейсів Мозковий штурм Робота на практичних заняттях Тренінгова вправа («Визначення пріоритетів») Консультації викладача	12	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу) Взаємне навчання (peer to peer learning) Робота в малих групах (формування ідеї проекту, ідентифікація, формування логічної моделі, розробка бюджету проекту, підготовка презентації)	16
ДРН 6. Розуміти діалог як процесу трансформації і вирішення конфліктів надавати зворотній зв'язок	Мультимедійна лекція, лекція-дискусія, перевернутий клас Метод кейсів(casestudy) Тренінгова вправа («Надаємо зворотній зв'язок»)	6	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу) Робота в малих групах Взаємне навчання (peer to peer learning)	16
ДРН 7. Формувати справедливі процедури участі та колективного прийняття рішень, співпрацювати між собою, оцінювати власний внесок та внесок кожного члена групи у досягнення результату	Мультимедійна лекція Тренінгова вправа («Слухання на трьох рівнях») Позитивно орієнтоване дослідження (тренінгова вправа),	4	Читання (опрацювання теоретичного матеріалу)	14

5. ОЦІНЮВАННЯ ЗА ОСВІТНІМ КОМПОНЕНТОМ

5.1. Діагностичне оцінювання (не передбачено)

5.2. СУМАТИВНЕ ОЦІНЮВАННЯ

5.2.1. Для оцінювання очікуваних результатів навчання з дисципліни передбачено

№	Методи сумативного оцінювання	Бали / Вага у загальній оцінці	Дата складання
Блок 1			
1.	Виступи з доповідями.	5 балів	3-й тижня
2.	Дискусія.	5 балів	5-й тиждень
3.	Атестація (тест множинного вибору)	15 балів	відповідно до графіка навчального процесу
4.	Виступи з доповідями.	5 балів	6-й тиждень
5.	Вікторина.	5 балів	7-й тиждень
6.	Тестування за опрацьованими темами (тест множинного вибору)	5 балів	8-й тиждень
	Всього	40 балів	
Блок 2			
1.	Есе	10 балів	10-й тиждень
2.	Груповий проєкт (3-5 осіб, ідея проєкта пропонується здобувачами вищої освіти самостійно)	10 балів	13-14-й тиждень
3.	Презентація та захист проєкту	10 балів	13-14-й тиждень
4.	Іспит	30 балів	після 15-го тижня
	Всього	60 балів	

5.2.2. Критерії оцінювання

Блок 1				
Виступи з доповідями	<i>0 балів</i>	<i>1- 2 бали</i>	<i>3-4 бали</i>	<i>5 балів</i>
	Здобувач вищої освіти не підготував доповіді, не брав участі обговоренні. дискусії	Здобувач вищої освіти не розкрив тему доповіді, не аргументує свою позицію, не відповів на додаткові питання, не виявив активності при обговоренні. дискусії	Здобувач вищої освіти розкрив тему частково, недостатньо переконливо аргументує свою позицію, не відповів на окремі додаткові питання, брав участь обговореннях, дискусіях	Здобувач вищої освіти повністю розкрив тему доповіді, переконливо аргументує свою позицію відповів на додаткові питання, брав активну участь обговореннях, дискусіях
Дискусія	<i>0 балів</i>	<i>1- 2 бали</i>	<i>3-4 бали</i>	<i>5 балів</i>
	Здобувач вищої освіти не брав участі у дискусії	Здобувач вищої освіти брав участь у дискусії у формі окремих реплік та зауважень	Здобувач вищої освіти брав активну участь у дискусії, проте недостатньо аргументував свою позицію	Здобувач вищої освіти брав активну участь у дискусії, самостійно формулював та висловлював думки щодо теми, аргументував свою позицію
Атестація (тест множинного вибору)	<i>0-3 бали</i>	<i>3-7 балів</i>	<i>7-13 балів</i>	<i>13-15 балів</i>
	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест	Залежить від кількості правильних відповідей на тест
Виступи з доповідями.	<i>0 балів</i>	<i>1- 2 бали</i>	<i>3-4 бали</i>	<i>5 балів</i>
	Здобувач вищої освіти не підготував доповіді, не брав участі обговоренні. дискусії	Здобувач вищої освіти не розкрив тему доповіді, не аргументує свою позицію, не відповів на додаткові питання, не виявив активності при обговоренні. дискусії	Здобувач вищої освіти розкрив тему частково, недостатньо переконливо аргументує свою позицію, не відповів на окремі додаткові питання, брав участь обговореннях, дискусіях	Здобувач вищої освіти повністю розкрив тему доповіді, переконливо аргументує свою позицію відповів на додаткові питання, брав активну участь обговореннях, дискусіях
Вікторина.	<i>0 балів</i>	<i>1- 2 бали</i>	<i>3-4 бали</i>	<i>5 балів</i>
	Здобувач вищої освіти не брав участі у вікторині	Здобувач вищої освіти не виявив активності в командній роботі	Здобувач вищої освіти брав участь у командній роботі, дав окремі правильні відповіді	Здобувач вищої освіти брав активну участь у командній роботі, дав правильні відповіді на декілька питань вікторини

Тест множинного вибору	<i>0 балів</i>	<i>1- 2 бали</i>	<i>3-4 бали</i>	<i>5 балів</i>
	<60% правильних відповідей	60-74 % правильних відповідей	75-89 % правильних відповідей	90-100 % правильних відповідей
Блок 2				
Есе	<i>1-2 бали</i>	<i>3-5 балів</i>	<i>6-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Незначна обізнаність щодо проблеми, наведено короткий опис. Не демонструє самостійного мислення щодо обраної теми.	Наведено більшою мірою опис проблеми (без аналізу) недостатнє обґрунтування основних моментів, не достатньо послідовна аргументація.	Продемонстровано розуміння, глибину та / або деталізацію проблеми; основні моменти обґрунтовані, аргументи є послідовними; вивчаються різні точки зору.	Досить глибоко та / або детально розкрита проблема, проаналізовані різні погляди на проблему; всі основні моменти викладені, аргументи послідовні та вагомі; аналізуються різні точки зору, наводяться власні пропозиції.
Груповий проєкт	<i>1-2 бали</i>	<i>3-5 балів</i>	<i>6-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Не всі складові проєкту розроблено та/або інформація подана неструктуровано, немає розуміння логічної моделі (рамки). Результати представлено у невідповідному форматі.	Наявні усі складові без детального обґрунтування. Інформація а структурована, є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Результати представлено у відповідному форматі.	Обґрунтована важливість ідеї проєкту, виконано усі складові Наявні усі складові з обґрунтуванням. Є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Результати представлено у відповідному форматі. Дані є актуальними.	Обґрунтована важливість ідеї проєкту, виконано усі складові з повним обґрунтуванням та глибоким аналізом. Є чітке розуміння логічної моделі (рамки), реалізовано усі кроки формування проєкту. Аналіз є ґрунтовним, визначено ризики та перспективи. Форма представлення повністю відповідає вимогам.
Презентація та захист проєкту	<i>1-2 бали</i>	<i>3-5 балів</i>	<i>6-8 балів</i>	<i>9-10 балів</i>
	Здобувачі вищої освіти не беруть участь у груповому обговоренні, на надають зворотній зв'язок на виступи інших. Презентація відсутня або не відображає зміст проєкту.	Презентація частково відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти беруть участь у груповому обговоренні, Зворотній зв'язок не структурований, не надано рекомендацій.	Презентація повністю відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти беруть участь у груповому обговоренні, обґрунтовують висновки.	Презентація повністю відображає зміст проєкту, витримано таймінг. Здобувачі вищої освіти рефлексують результати діяльності команди, слухають, оцінюють та ефективно реагують на думки інших, та частково модерують групове обговоренні ґрунтовно надають зворотній

				зв'язок
Іспит	<i>0-5 балів</i>	<i>5-15 балів</i>	<i>15-27 балів</i>	<i>27-30 балів</i>
	<60% правильних відповідей	60-74 % правильних відповідей	75-89 % правильних відповідей	90-100 % правильних відповідей

5.3. Формативне оцінювання:

Для оцінювання поточного прогресу у навчанні та розуміння напрямів подальшого удосконалення передбачено

№	Елементи формативного оцінювання	Дата
Блок 1		
1	Проходження тестування з атестації та модульного контролю зі зворотнім зв'язком з викладачем	Відповідно до графіку навчального процесу
2	Усний зворотний зв'язок від викладача під час занять	протягом занять
3	Самооцінювання	1-2-й, 4-й тиждень
4	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів вищої освіти після виступів з доповідями	Протягом тижня після доповіді
5	Взаємооцінювання за результатами вікторини	7-й тиждень
Блок 2		
1	Письмовий зворотний зв'язок на есе	Протягом 2 тижнів після складання
2	Консультації, усний зворотний зв'язок від викладача під час роботи над проектом	протягом занять
3	Тест	12-13-й тиждень
4	Усний зворотний зв'язок від викладача та здобувачів вищої освіти після презентації проекту	під час захисту

В межах блоку 2 передбачається також **взаємне оцінювання (peer to peer learning) та самооцінювання** як елемент формативного оцінювання (після презентації проекту) та сумативного оцінювання – на основі балів, що виставив викладач групі, здобувачі вищої освіти самостійно розподіляють їх відповідно до внеску кожного у спільний результат за певними критеріями (відповідальність, внесок у створення ідеї, участь та своєчасність виконання завдань, які ставила група, участь у дискусії під час захисту).

6. НАВЧАЛЬНІ РЕСУРСИ (ЛІТЕРАТУРА)

Основні джерела

1. Абетка політична. Громадянське суспільство і політика : навчальний посібник. За наук. ред. док. наук держ. упр. О. В. Радченка, Редактор-упорядник М. Д. Городок, [автори-упоряд. А. В. Карташов, О. В. Радченко], вид. 11-е, доп. і перероб. Київ : 2016. 48 с. URL: https://www.iri.org.ua/sites/default/files/resources/Громадське%20суспільство%20і%20політика_1.pdf
2. Кононенко О.Ю. Актуальні проблеми сталого розвитку: навчально-методичний посібник / О.Ю. Кононенко. –К.: ДП «Прінт сервіс», 2016. – 109 с. URL:https://geo.knu.ua/images/doc_file/navch_lit/posibnik_Kononenko.pdf
3. Громадянська освіта: посібник / О.В. Літвінов, Н.М. Літвінова, за заг. ред.О.В. Літвінова. Дніпро: ТАМАРИСК, 2017. 100с. URL: <https://www.hubs.org.ua/docs/posibnyk-hromadianska-osvita/>
4. Громадянська освіта: теорія і методика навчання. Посібник для студентів вищих навчальних закладів /кол. авт., координ. Т. Клекота, А. Тарновський. Київ: ЕТНА-1, 2008. 174 с. URL: http://old.ippo.edu.te.ua/files/gromad_osvita/resursy/08_grom_osvita_teorija_metodyka.pdf
5. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу / осн. авт. та ред.: д-р Грір Берроуз. К.: «Гнозіс», 2018. 282 с. URL: https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_ukraine_democracy_from_theory_to_practice_course_reader_v1_ukr.pdf
6. Лісовський П.М. Міжнародні відносини: ментальність, геополітика, глобалізація: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2017. 156 с.
7. Посібник з підготовки проєктів. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні EuropeAid/132810/C/SER/UA <https://enefcities.org.ua/upload/files/Dodatky.pdf>
- 8.

Додаткові джерела

9. Боренько Я., Донець А. Демократія, права людини та участь молоді. Громадянська освіта для молодіжних працівників: посібник для тренерів. К., 2019. 118 с. URL:https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/library/democratic_governance/civic-education-for-youth-workers.html
10. Борисова О. В. Зовнішня політика України: історія та сучасність: курс лекцій. К.: Кондор, 2017. 342 с.
11. Вербець А.В., Субот О.А., Христюк Т.А. Соціологія: навчальний посібник. К.:Кондор, 2009. 550с.
12. Гвоздь В. І. Сучасні процеси світової глобалізації та їх вплив на Україну. *Бінтел: журнал геополітичної аналітики*. 2018. № 1. С. 4-16. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12813/Hvozdz_Suchasni_protsezy_svitovoi.pdf?sequence=1&isAllowed=y
13. Гелей С.Д., Рутар С.М. Політологія. Навчальний посібник. К., 2012. URL:http://culonline.com.ua/Books/politologia_Geley.pdf
14. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь / [Яблонський В. М., Андрійченко Т. В., Бекешкіна І. Е. та ін.] ; за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко, В. М. Яблонського. К. : НІСД, 2018. 128 с. URL:http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Dopov_Gromadianske_Suspilstvo_druk_01-9151d.pdf
15. Дубас Н.Я. Поняття громадянського суспільства. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2011. № 4. С. 13-20. URL:https://www.lvduvs.edu.ua/en/documents_pdf/visnyky/nvsvy/04_2011/11dnyapgs.pdf
16. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 320 с. URL: <http://filelibsnu.at.ua/navchalno-metod/social/Sociologiya-Kuzmenko2010.pdf>
17. Мартиненко А.К. Міжнародні відносини 1945-1975 років: навчальний посібник. К.: Ліра-К, 2007. 366 с.

18. Мельник Н. В. Взаємодія інститутів громадянського суспільства з органами державної влади. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. Вип. 3. С. 17-25. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2019/30.pdf
19. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2016_1_4
20. Павлик Н. П. Механізми захисту прав людини. Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект : [колективна монографія] / кол. авт., за заг. ред. проф. Н.А. Сейко; відп. ред. Н.П. Павлик. Житомир: Волинь, 2014. С.104-107. URL: <eprints.zu.edu.ua/23597/1/механізми.PDF>
21. Середній клас в Україні: уявлення і реалії: дослідження-монографія / Анатолій Рачок та ін. Київ: Заповіт, 2016. 258 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Seredn_klas.pdf
22. OECD 2018. ThefutureofeducationandskillsEducation 2030URL:[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
23. Глобальні цілі сталого розвитку: кейси для ухвалення управлінських рішень: навчальний посібник / за загальною редакцією Ю.М. Петрушенка. Суми: СумДУ, 2020. 122 с
24. Посібник для досягнення Цілей Сталого Розвитку в сфері бізнесу https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/09/SDG_Compass_Guide_Ukrainian.pdf
25. Навчальні матеріали семінару для представників підрозділів з питань комунікацій з громадськістю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади «Як ефективно спланувати та провести діалог»URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik2018/rubrik_rekomehdation/dialog_2017.pdf
26. Освіта для демократичного громадянства та освіта з прав людини у професійному навчанні державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування: Навчальний посібник / Протасова Н., Паращенко Л., Молчанова Ю., Хенселер-Штірлін І., Ретцель М. / за заг. ред. Протасової Н. К.: Основа, 2019. 144 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1lq_7vletK090O3d-wV-n-VcjTqDNXZ1k/view
27. Ткачук А. Ф., Наталенко Н. В. Місцева ідентичність. Для територіальних громад і не тільки / А. Ткачук, Н. Наталенко. – К.: ТОВ “Видавництво “Юстон”, 2020. – 97 с.URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/691/local_identity_for_site.pdf
28. Політологія: підручник/М.П.Требін, Л.М.Герасіна, І.О.Поліщук, О.М. Сахань. Харків:Право, 2018. 462 с.
29. Портфоліо для державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з розвитку громадянських компетентностей / Паращенко Л., Молчанова Ю., за заг. ред. Протасової Н. К.: Основа, 2018. 28 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1ayovmCL3kCS61yStE9w94p0sl49bJHq7/view>
30. Стандарти діалогу: визначення і принципи версія станом на 20.02.2018. URL: http://ipcg.org.ua/upload/resursi/IMIP-dialogue--Standards-24_03_18.pdf
31. Томахів В.Я. Політологія: Навчальний посібник. Вид. 3-є, доп. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. 224 с. URL: <dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33282/1/Томахів%20посібник.PDF>
32. Чемерис А. Розроблення та управління проектами у публічній сфері: європейський вимір для України. Практичний посібник. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 80 с. https://despro.org.ua/media/articles/10_book_chemeric_17_12_do_druku.pdf
33. Зігунов В.Ю., Михайліченко М.А., Калюжна С.В. Політика Західноукраїнської Народної Республіки щодо національних меншин. *Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри*: матеріали Третьої Міжнародної науково-практичної конференції (Суми, 23 квітня 2020 року). Суми, 2020. С. 83-85.
34. Михайліченко М.А., Зігунов В.Ю. Політика Української Держави Павла Скоропадського щодо єврейської національної меншини. *Приватне та публічне право*. 2019. №2. С.3-7.
35. Михайліченко М.А., Зігунов В.Ю. Діяльність Директорії УНР щодо відновлення єврейської національно-персональної автономії. *Приватне та публічне право*. 2018. №4. С. 8-10.

36. Рожкова Л.І. Пам'ять про тоталітаризм у меморіально- мистецькому просторі: європейський досвід. Міжнародна науково-практична інтернет – конференції «Країни центральної, східної та південно-східної Європи у історичному дискурсі західної цивілізації» (7 квітня 2020 року, Полтава (Україна) – Вітебськ (Білорусь). С. 209-215.

37. Рожкова Л.І. Стратегія і «дорожня карта» гендерної рівності. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні питання юриспруденції: теоретичний та практичний виміри».(Суми, 25-26 квітня 2018 р.). Ч. 2. Суми, 2018. С. 165-169.

38. Рожкова Л.І. Протестна діяльність інтелігенції Сумщини 1960-х – 1980-х рр. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Феномен української інтелігенції в контексті глобальних трансформацій» (до 60-річчя утворення кафедри філософії й 80-ти річчя утворення кафедри історії і права ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»): матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Покровськ, ДонНТУ, 19–20 квітня 2018 року) / Вст. сл. ректор ДВНЗ «ДонНТУ» Ляшок Я. О., відп. ред. проф. Нікульчев М. О. Покровськ : ДВНЗ «ДонНТУ», 2018. С. 221-225.

39. Рожкова Л.І. Проблеми депутатської етики в українському парламенті. Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні питання вітчизняної юридичної науки», Суми (14-15 квітня 2016 року). Суми, 2016. С. 34-37.

40. Скляр І.Д., Костель М.В., Петрушенко Ю.М. Цілі сталого розвитку: еколого-економічні протиріччя та виклики // Механізм регулювання економіки. - 2018 . - № 3. - стор. 6 - 13.

Методичне забезпечення

1. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадянська освіта. Частина І. Конспект лекцій для студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2020. 42 с.

2. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадянська освіта. Частина І. Навчально-методичний посібник для семінарських занять студентів 1-2 курсів денної та заочної форм навчання всіх спеціальностей. Суми: Сумський національний аграрний університет, 2021. 27 с.

3. Гончаренко А.В., Кузьменко Н.М., Михайліченко М.А., Рожкова Л.І. Громадська освіта. Частина І. Навчально-методичний посібник для організації самостійної роботи студентів 1 курсу денної та заочної форм навчання усіх спеціальностей. Суми, 2021. 46 с.

ВАЖЛИВА ІНФОРМАЦІЯ!

Шановні студенти!

Ви можете скористатися можливостями неформальної освіти, зокрема можливе вивчення елементів дисципліни через масові онлайн курси (МОК), зокрема такі:

- ✓ «Як ефективно спланувати та провести діалог» - он-лайн курс «ПРОМЕТЕУС» за посиланням: https://courses.prometheus.org.ua/courses/OSCE/DIAL101/2017_T1/about
- ✓ «Організація адвокаційної кампанії на місцевому рівні» – он-лайн курс «ПРОМЕТЕУС» за посиланням: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+AVD101+2021_T1/about
- ✓ «Діалог та медіація: Шлях до порозуміння» – он-лайн курс «ПРОМЕТЕУС» за посиланням: https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:Prometheus+MEDIATE101+2020_T1/about

Отримавши відповідні сертифікати, вам можуть бути зараховані здобуті результати навчання.

РЕЦЕНЗІЯ НА РОБОЧУ ПРОГРАМУ (СИЛАБУС)

Параметр, за яким оцінюється робоча програма (силабус) освітнього компонента гарантом або членом проєктної групи	Так	Ні	Коментар
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають НРК			
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають передбаченим ПРН (для обов'язкових ОК)			
Результати навчання за освітнім компонентом дають можливість виміряти та оцінити рівень їх досягнення			

Член проєктної групи ОП _____

Параметр, за яким оцінюється робоча програма (силабус) освітнього компонента викладачем відповідної кафедри	Так	Ні	Коментар
Загальна інформація про освітній компонент є достатньою			
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) відповідають НРК			
Результати навчання за освітнім компонентом (ДРН) дають можливість виміряти та оцінити рівень їх досягнення			
Результати навчання (ДРН) стосуються компетентностей студентів, а не змісту дисципліни (містять знання, уміння, навички, а не теми навчальної програми дисципліни)			
Зміст ОК сформовано відповідно до структурно-логічної схеми			
Навчальна активність (методи викладання та навчання) дає змогу студентам досягти очікуваних результатів навчання (ДРН)			
Освітній компонент передбачає навчання через дослідження, що є доцільним та достатнім для відповідного рівня вищої освіти			
Стратегія оцінювання в межах освітнього компонента відповідає політиці Університету/факультету			
Передбачені методи оцінювання дозволяють оцінити ступінь досягнення результатів навчання за освітнім компонентом			
Навантаження студентів є адекватним обсягу освітнього компонента			
Рекомендовані навчальні ресурси є достатніми для досягнення результатів навчання (ДРН)			
Література є актуальною			
Перелік навчальних ресурсів містить необхідні для досягнення ДРН програмні продукти			

Рецензент _____